

високопродуктивних гібридів з генетичним потенціалом урожайності не менше 25-30 центнерів на гектар посівів і олійністю 48-50%.

У реалізації заходів маркетингової товарної політики головним є управління якістю і конкурентоспроможністю продукції. Особлива увага має приділятися плануванню каналів реалізації продукції, також потребує удосконалення державне регулювання аграрного виробництва та експорту-імпорту насіння соняшника і соняшникової олії.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗЕРНОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

**ДАНЕЦЬ Ю. М., * МАГІСТР,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Реформування аграрного сектору економіки поряд із виключною цінністю зерна в продовольчому забезпеченні країни зумовили появу цілого комплексу проблем у сфері його виробництва та розподілу. Для сільськогосподарських товаровиробників 2009 рік став відносно сприятливим. Зокрема валовий збір зернових становив понад 46 млн. тонн. Але, як і у попередні роки проблеми для аграріїв зернового ринку залишаються. Найбільші труднощі, що виникають в процесі формування цивілізованого зернового ринку, стосуються, в основному, нестабільності виробництва продукції, несформованості розподільчих каналів та слабкого використання можливостей інфраструктури. Враховуючи те, що в нашій країні зернові культури в структурі посівних площ протягом тривалого історичного періоду займають близько половини орних земель і вони потенційно спроможні приносити левову частину доходів сільському господарству й державі в цілому, потрібне удосконалення дослідження ринку зерна в Україні, з метою підвищення ефективності його функціонування.

Вивчення різних аспектів розвитку продовольчих ринків, які стосуються становлення ринкових відносин в системі АПК, створення ринкової інфраструктури, забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, а також формування зернового ринку є предметом досліджень багатьох вітчизняних вчених-економістів: В.Андрійчука, В.Бойка, П.Гайдуцького, М.Калінчика, Ю.Коваленка, М.Лобаса, М.Маліка, П.Саблука, Л.Худолій, Г.Черевка, О.Шпичака та ін. Водночас, загострення конкурентної боротьби, зумовлене

* Науковий керівник – Шибасва Н.В.

інтеграцією України у світовий економічний простір, потребує формування нового підходу до створення ефективної системи виробництва і збуту зерна, яка б забезпечила його конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Зерновий сектор є стратегічною галуззю держави, адже він визначає обсяги пропозиції та вагтість основних видів продовольства. Зерно та продукти його переробки займають велику нішу в формуванні доходів зерновиробників, формують доход держави та ринок експорту. Господарствами усіх категорій у 2009 р. одержано 46,0 млн. тонн зерна у вазі після доробки, з них зерна продовольчих культур – 22,3 млн. тонн (48%), фуражних зернових – 23,7 млн. тонн (52%). Порівняно з 2008р. виробництво зерна зменшилось на 13,7%, що зумовлено зниженням урожайності зернових культур (на 4,9 ц з 1 га, або на 14,2%), це зображено нижче в таблиці.

Таблиця 1

Основні показники збирання зернових та зернобобових в Україні в 2009 році

	Валовий збір		Урожайність		Зібрана площа	
	тис. тонн	у % до 2008 р.	ц /га	(+, -) до 2008 р.	тис. га	у % до 2008 р.
Зернові та зернобобові - всього:	46007,6	86,3	29,7	-4,9	15468,3	100,6
пшениця	20885,1	80,7	30,9	-5,8	6752,8	95,7
жито	953,6	90,7	20,7	-2,2	461,0	100,5
ячмінь	11831,8	93,8	23,7	-6,6	4993,5	119,8
овес	730,7	77,4	17,6	-3,6	415,6	93,3
кукурудза на зерно	10468,3	91,5	50,1	3,2	2087,9	85,6
просо	139,3	63,1	13,6	-2,0	102,1	72,0
гречка	188,6	78,4	7,4	-1,1	254,2	90,2
рис	149,2	141,8	58,3	7,4	24,5	123,7

Сільгоспідприємствами вироблено 35,8 млн. тонн зерна (78% загального валового збору), господарствами населення – 10,2 млн. тонн (22%). Урожайність зернових культур в аграрних підприємствах (30,4 ц з 1 га) вища, ніж у господарствах населення, на 2,8 центнера.

У 2009р. значно кращий, ніж у 2008р., зібрано врожай рису – 142,9 тис. тонн (у 1,4 раза більше). За рахунок зниження врожайності виробництво всіх інших культур зернової групи (крім кукурудзи) проти 2008 р. зменшено: пшениці – на 19,3%, ячменю – на 6,2%, жита – на 9,3%, вівса – на 22,6%, гречки – на 21,6%, проса – на 36,9%.

Скорочення виробництва кукурудзи на зерно (на 8,5%) зумовлено зменшенням зібраної площі при зростанні урожайності з 46,9 ц до 50,1 ц з 1 гектара.

За оперативними даними Держмитслужби, у липні–січні 2009/2010 маркетингового року експортовано 15,3 млн. тонн зерна (на 8,5% більше проти відповідного періоду минулого року), з них пшениці – 7,5 млн. тонн (на 1,5% більше), у т. ч. продовольчої – 4,1 млн. тонн (на 39,4% більше), ячменю – 4,2 млн. тонн (на 15,9% менше), кукурудзи – 3,6 млн. тонн (у 2,0 р. б.). Загальні обсяги імпортованого зерна у зазначеному періоді становили 44,3 тис. тонн, із них рису – 41,4 тис. тонн. В загальній структурі експорту зернових культур упродовж липня-січня 2009/2010 МР найбільша доля припадає на пшеницю – 48,8% від загального обсягу експорту зерна. На ячмінь приходиться 27,2%, на кукурудзу – 23,4%.

За даними Держкомстату, найбільшими імпортерами українського зерна у липні-листопаді 2009/2010 МР були: Саудівська Аравія, Корея, Єгипет, Ізраїль, Бангладеш, Іспанія, Сирійська Арабська Республіка, Туреччина, Туніс, Японія. Необхідно зазначити, що географія експорту вітчизняних зернових культур розширилася, просуваючись на ринки Японії, Кореї.

Початок 2009/2010 маркетингового року охарактеризувався зниженням цін на зернові культури, як на світовому так і на внутрішньому ринках. Це зниження зумовлено не стільки сезонним фактором, як високими перехідними запасами зерна і низьким попитом. Так, за даними ЦМА "УкрАгроКонсалт", у липні порівняно із червнем цього року середні ціни на зерно на внутрішньому позабіржовому ринку (франко-елеватор) знизилися на: пшеницю продовольчу – на 14,5%, пшеницю фуражну – на 23,7%, ячмінь – на 4,5%, кукурудзу – на 9,3%.

Починаючи з вересня 2009 року намітилися тенденція до зростання цін на фуражну, а з жовтня – і на продовольчу групи зернових культур. Впродовж жовтня-грудня 2009/2010 маркетингового року середні ціни на зерно на внутрішньому позабіржовому ринку зросли на: пшеницю продовольчу – на 17,5%, пшеницю фуражну – на 35%, ячмінь – на 10,9%, кукурудзу – на 28,9%.

У січні 2010 року порівняно з груднем 2009 року середні ціни пропозиції зросли на продовольчу пшеницю - на 5,4% і становили 1275 грн. /т, на кукурудзу фуражну – на 1,2% (1240 грн. /т); знизилися на фуражну пшеницю – на 4,5% (1050 грн. /т), на ячмінь фуражний на – 6,6% (855 грн. /т).

На кінець січня 2010 року порівняно з січнем 2009 року на

внутрішньому позабіржовому ринку відбулося зростання середніх цін пропозиції на пшеницю продовольчу – на 23,8%, на пшеницю фуражну – в 1,5 рази більше, на ячмінь фуражний – на 3,6%, на кукурудзу фуражну – майже в 1,6 рази більше.

У листопаді цього року порівняно з жовтнем середні ціни реалізації зернових культур зросли на 2,9%, у т.ч. на кукурудзу – на 3,8%. Водночас на пшеницю та на ячмінь не змінилися, на жито зменшилися на 5,7%.

Важливий вплив на функціонування зернового ринку здійснює держава. Ефективність та прогнозованість державного регулювання ринку зерна є об'єктивною передумовою зростання зернового сектору України. Недостатня системність та неузгодженість законодавства України, а також його вибіркове виконання, має суттєві негативні впливи на стан зерновиробництва та ефективність маркетингу зерна, що призводить до втрат для учасників зернового ринку та економіки в цілому. Стратегічний підхід до державного регулювання зернового ринку та вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, що регулює правовідносини на ринку зерна, можуть істотно покращити результативні показники функціонування як окремих суб'єктів зернового ринку, так і в цілому агропродовольчого сектору України.

Тому наразі зерновиробники вкрай потребують державної підтримки, зокрема досконалої нормативно-правової бази, розвитку біржової торгівлі, вдосконалення оподаткування та кредитування, встановлення паритету цін.

Література.

1. Грідін О.В. Стан та перспективи розвитку вітчизняного зерновиробництва в умовах вступу до СОТ / О.В. Грідін // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2007. – Вип. 50. – С. 81-86.

2. Грідін О.В. Світовий ринок зерна: стан, проблеми та перспективи розвитку / О.В. Грідін // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2008. - Випуск 8/1, (31), – С. 75-78.

3. Грідін О.В. Стан та найближчі перспективи розвитку зернопродуктового підкомплексу Харківського регіону / О.В. Грідін // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2008. – Вип. 70. – С. 64-69.